VIKIPEEDIA

Jaapani keel

Jaapani keel (jaapani keeles 日本語 [nihongo]) on Jaapani ametlik keel ja domineeriv suhtluskeel.

Seda räägib maailmas 127 miljonit inimest.

Jaapani keeles kirjutamiseks kasutatakse kombineeritult nelja süsteemi – hiina kirjal põhinevat *kanji*'t (漢字), silpkirju hiraganat (ひらがな) ja katakanat (カタカナ) ning mõnel juhul ka ladina kirja. Jaapani kirja latinisatsioon on *rōmaji* (ローマ字). See on jaapani segakiri. Furigana (振り仮名) on jaapani keele lugemisabi, mille eesmärk on näidata kanji häältdust. Furigana koosneb peamiselt hiraganast, mis on väikselt kirjutatud kanji peale või kõrvale.

Jaapani keeles puudub konsonant **L**, mis asendatakse nii kõnes kui ka kirjas enamasti r-iga (nt *balto* 'baltimaalane' oleks jaapani keele ladina transkriptsioonis *baruto*).

Jaapani keeles puudub grammatiline sugu.

Sisukord

Foneetika
- Täishäälikud
- Kaashäälikud
- Fonoloogilised protsessid
  - Konsonante puudutavad protsessid

Vaata ka

Välislingid

Foneetika

Täishäälikud

Diftonge jaapani keeles ei ole. Vokaale on viis. On fonoloogiline eristus pikkade ja lühikeste täishäälikute vahel: näiteks on hääliku *i* pikkus sõnades 叔父さん (*ojisan*, 'onu') ja お爺さん (*ojiisan*, 'vanaisa') tähendust eristav.

Hiragana	IPA transkriptsioon	Hepburni transkriptsioon	Kommentaarid
あ	[ä]	*a*	Ümardamata madal keskvokaal, lähedane eesti a-häälikule.
い	[i]	*i*	Ümardamata kõrge eesvokaal, lähedane eesti i-häälikule.
う	[ɯ] või [ɯ̟] 0:00 / 0:00	*u*	Pisut tsentraliseeritud ümardamata madal tagavokaal, mida hääldatakse kokkusurutud, kuid ümardamata huultega. Ta ei vasta täpselt [ɯ]-häälikule, mille korral huuled venitatakse laiali. Et IPA-s puudub huulte kokkusurumise sümbol, võeti tarvitusele sümbol [ɯ̟], mis on ümardatud vokaali ja huulte laialivenitamise diakriitiku kombinatsioon. Eesti häälikutest meenutab kõige rohkem õ-häälikut.
え	[e̞]	*e*	Ümardamata keskkõrge eesvokaal. Lähedane eesti e-häälikule.
お	[o̞] 0:00 / 0:00	*o*	Ümardatud keskkõrge tagavokaal. Võrreldes eesti o-häälikuga on huuled vähem ümardatud.

Kaashäälikud

Jaapani konsonandid, IPA transkriptsioon ja Hepburni transkriptsioon

	bilabiaalid	alveolaarid	postalveolaarid	palataalid	velaarid	glotaalid	Mitmesugust
klusiilid	[p] – *p* [b] – *b*	[t] – *t* [d] – *d*			[k] – *k* [g] – *g*		[ː] – *tähe kordamine*
afrikaadid		[ts] – *ts* [dz] – *z*	[tɕ] – *ch* [dʑ] – *j*				
frikatiivid	[ɸ] – *f*	[s] – *s* ([z] – *z*)	[ɕ] – *sh* ([ʑ] – *j*)	([ç] – *h*)		[h] – *h*	
nasaalid	[m] – *m*	[n] – *n*			([ŋ] – *g*)		[ɴ] – *n*
verberandid			[ɾ ~ l̠] – *r*				
aproksimandid				[j] – *y*	[w̠] – *w*		

Helitud klusiilid /p, t, k/ on pisut aspireeritud (rohkem kui eesti keeles, kuid vähem kui inglise keeles). Helilised /b, g/ ei moodusta alati täielikku sulgu, nii et nad meenutavad frikatiive või aproksimante. /g/ hääldatakse paljudes murretes, eriti Ida-Jaapanis häälikuna [ŋ].

Alveolaarid /t, d, n/ (keeletipp puudutab ülahammaste tagapinda ja hambasompude eesosa) muutuvad enne häälikut /i/ vastavateks postalveolaarideks.

Frikatiivid [z, ʑ] on häälikute [dz, dʑ] häältdusvariandid. Häälikud [(d)z, (d)ʑ] tähistatakse Hepburni transktriptsioonis *z* ja *j*.

Alveolaarid /s, z/ muutuvad enne häälikut /i/ vastavateks postalveolaarideks.

Häälik /r/ on apikaalne postalveolaarne verberant. Ta kaldub lateraliseeruma ning muutub siis l-hääliku sarnaseks.

Ümardatud velaar /w̞/ on faktiliselt vokaali /u̞/ mittesilpimoodustav variant. Ta ei vasta tüüpilisele [w]-häälikule, sest ta moodustatakse pigem huulte kokkusurumisega kui ümardamisega.

[ɴ] on varieeruv konsonant, mis järgneva klusiili puhul järgib selle keeleasendit, kuid enne frikatiive ja täishäälikute vahel täielikku sulgu ei moodusta, mis teeb ta sarnaseks nasaaliga. Sõna lõpus on ta uvulaarne nasaal.

[h] läheb enne häälikut /i/ üle [ç]-häälikuks

0:00 / 0:00

ning enne häälikut /u/ [ɸ]-häälikuks, mille hääldamisel huuled puutuvad kokku.

0:00 / 0:00

Märk ː tähistab konsonandi obstruktsiooni või pikenemist (/pː/, /tː/, /sː/ jne).

Fonoloogilised protsessid

Konsonante puudutavad protsessid

Konsonandid /b, ɡ/ muutuvad vokaalide vahel vastavateks frikatiivideks [β, ɣ]: 暴れる (*abareru*, [äβäɾe̞ɾɨ̞], 'märatsema').

Sõna keskel /ɡ/ nasaliseerub: 職業 (*shokugyō*, [ɕo̞kɨ̞ŋo̞:], 'töö'), 考える (*kangaeru*, [käŋäe̞ɾɨ̞], 'mõtlema'). Selline hääldus pole siiski omane kõigile jaapanlastele.

Artikli kirjutamine on selles kohas pooleli jäänud. Jätkamine (https://et.wikipedia.org/w/index.php?title=Jaapani_keel&action=edit) on kõigile lahkesti lubatud.

Vaata ka

- Klassikaline jaapani keel
- Jaapani lugupidamise liited
- Jaapanikeelne Vikipeedia

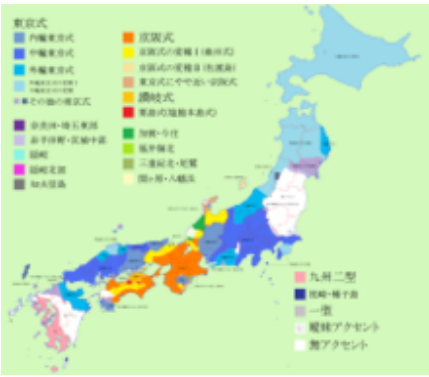

Jaapani dialektide kaart

Välislingid

Pärit leheküljelt "https://et.wikipedia.org/w/index.php?title=Jaapani_keel&oldid=5382247"

Selle lehekülje viimane muutmine: 02:06, 6. juuli 2019.

Tekst on kasutatav vastavalt Creative Commonsi litsentsile "Autorile viitamine + jagamine samadel tingimustel"; sellele võivad lisanduda täiendavad tingimused. Täpsemalt vaata Wikimedia kasutamistingimustest.